

«ԴԻՏԱԿ»Ի ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ Բ. ՀԱՏՈՐԸ

ՀԵՐՈՍԱԽԱՂ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԳԻՇԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱՎԷՊ

ՀԵՂ.ԻՆԱԳՆԵՐԸ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԵՒ

ՄԻՍԵԼ. ԿԻՒՂՇԵԱՆ

1928

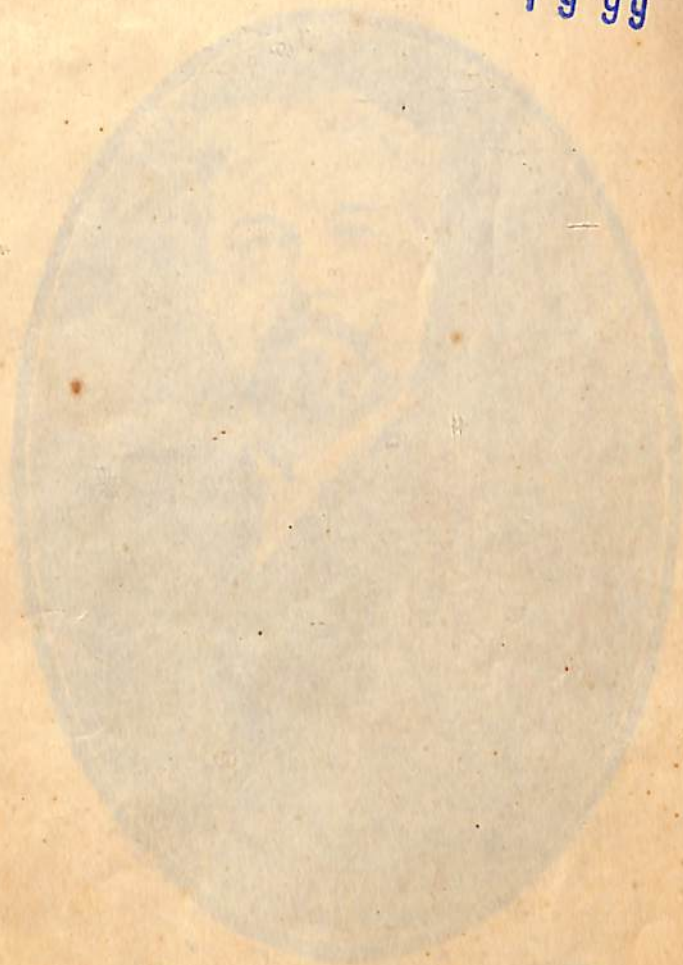
Ցպագր. Ֆ. ՀԱՐՆԱՆ

Բերա, Բարձագ գաբու Աջրիքա խան թի 8

Ա.Կ.

1624

1999

18-10-99

18-10-99

0001

Ա.Ե.
1624

Յաւէտ ողբացեալ
ազգային նահատակ եւ ազգային բարերար
ԱՆՄԱՆ ՅՈՎ. ՀԱՆՆԷՍ ԹԱՆԵԱՆՁՅԱՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀԱՍՈՒ-ԱՐՄ ԵՍՐ
Մ. Ա. ՄՅՈՒՅՅԱՆԻ
Ե ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԵՄԿԱՆ

28-1634

1624-81

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

Հեղինակ
ՀԵՐՈՍԱԽԱՂԻՆ
տաղանդաւոր երգիծարան
անմոռանալին
ԵՐՈՒԱՆԴ՝ ՕՏԵԱՆ

Հեղինակ
ՀԵՐՈՍԱԽԱՂԻՆ
Ներհուն գրագէտ
եւ Օտեանի սրտակից ընկեր
ՏԻԱՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ԿԻՒՐՃԵԱՆ

ՀԵՐՈՍԱԽԱՂ

ԶԱԻԵՇՏ I ԱՐԱՐ

Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

ՍԵՐՉՕ. —	Գիճեպան
ՈՒՂՈՒՐՍԸԶ ՃԱՆԻԿ. —	Դասարկապոսներ
ՄԷՌՕՆՍԸԶ ԹՈՒՄԻԿ. —	
ՍՈՒՐԷՆ. —	Վարժապետ
ՍԱՂԱԹԻԷԼ. —	Դպրապետ
ՄԻՀՐԴԱՏ. —	Ոսկերիչ
ԾԵՐՕՆ ԱՂԱ. —	Տարեց մարդ մը, հասառու
Ա. ՅԱՃԱԽՈՐԴ. —	
Բ. »	
Գ. »	
Դ. »	
ՏԱՅԻ ՅՈՒՍԷՓ. —	Երկարագործ

(Գործողութիւնը տեղի կ'ունենայ Պոլիս, Սահմանադրութեան ետք):

(Տեսարանը կը ներկայացնէ Սամաթիոյ մէջ գինե-
սուն մը. խորը թէզգետն մը շրջապատով եւ գաւաթներով
ծածկուած. հոս հոն արոներ եւ սեղաններ. պատերուն
վրայ հողանի կիներու եւ բազաւորներու պատկերներ,
դէմ դիմաց Հայկին եւ Քաջ վարդանին պատկերները.
Վարագոյրը բացուած ասեմ՝ գինեպանը սեղաններ
մաքելով զբաղած է:)

Յ Ն Ս Ի Լ Ս.

Սերջօ, առանձին

Սերջօ. — Սահմանադրութիւն, Ազատութիւն, Հա-
ւասարութիւն, Եղբայրութիւն, Հուրրիյէթ, Ուխու-
վէթ, Միւսավաթ... բեք աղէկ, բեք աղուոր... ամա
նորէն օղին վերեսիյէ կը ծախենք կոր... հեմ ալ
կեցցե՛ք Սահմանադրութիւնը ըսելով մէկ շիշէ խմողը ե-
րեք շիշէ կը պարսկէ կոր հիմակ... վերեսիյէն ալ կը
շատնայ կոր... քեպեօր քաշելով քեպեօրը հատցու-
ցինք... մէկ տախտակը չօգտեց՝ մէկ հատ մըն ալ
ծախու առինք... ինչի՞նչ նոր Ռեփին է ասիկա...:
Ասանկ երթալու ըլլայ նէ՛ Ազատութեան սայիէն խա-
նութը պիտի գոցենք, մենք ալ վերեսիյէ խմելու պի-
տի սկսինք արլահալիմ...:

(Այս միջոցին գինեպանը քեզկեանին առջեւ կու-
գայ եւ գաւաթները օտկելու կը զբաղի. դրսեմ՝ ձայներ.
«Յաւասարն Հուրրիյէթ»):

Սերջօ. — (Գաւաթի մը մէջ օղի կը լեցնէ.) Եաշա-
սը՛ն պէ՛... կենա՛ցդ, Հուրրիյէթ: (Կը խմէ):

Տ Ե Ս Ի Լ Բ .

Սերչօ եւ Թումիկ

(Թումիկ ներս կը մտնայ, քափքփած լաքերով, կոնակը աղտոտ ծրար մը, գլուխը հին պատուած գդակ մը. ծրարը սեղանի մը վրայ կը նստի).

Թումիկ.— Է՛րֆ, հէլէ հասանք... ,

(Գիճեպանը՝ զարմացած՝ կը դիտէ նորեկը որ դէմը կանգնած՝ կը ձայնէ).

Թումիկ.— Ծօ՛, Սէրչօ, չի ճանչցա՞ր ինձի:

Սերչօ.— (Վայրկեան մը պիտէ պիտէ նայելէ ետք, կը բացագանչէ).

— Ծօ՛, դո՞ւն ես Մէնօնսըզ, Աստուած պէլազ չի տայ, ծօ՛ ե՞րբ եկար:

Թումիկ.— Աս առու, Խըսիվիէյով... Սիրքէ-ճիէն հոս տապան նետեցինք անօթի ծարաւ...: Եուն-չանորդի վարօրէն մեզի կեօյա կերակուր պիտի տային... փարա պիտի աային... զեքին իլի չոր հացէն պաշխա բան մըն ալ չի տուին... խարեցին, լոլոզեցին՝ մեզի վարօր նետեցին... Ա՛ս է Ազատութիւնը, ա՛ս է Սահմանադրութիւնը, պէ՛...:

Սերչօ.— Ծօ՛... աս ի՞նչ խեղճուկրակ վիճակ է... ասչափ տարի դուրսերը պտտեցար, աշխարքը Ֆեք ըրիր... նորէն մարդ չեղա՞ր... նորէն պալթայի մը խուլը չեղար... մե՛ղք քու աչքը-բացութեանդ...

Թումիկ.— Զգէ՛ աղբար... չիտես... Պուկարիա գացինք... աղքատ անօթի տեղ մը... մէկ քանի տարի նեպերնիս ծակ՝ փորերնիս դարտակ՝ պտտեցանք... Ռուսմանիա գացինք, բռնեցին մեզի դուրս ըրին յեղափոխական տեղի... Աթինա գացինք... քա-

նի մը դրուչ կար քովերնիս... ան ալ անտեղ գող-ցուցինք... Իսկէնտէրիէ գացինք... Աղքատախնամը մեզի Գահիրէ հեթիբ ղրկեց... Գահիրէի Աղքատախնամն ալ գլխէն տեղ ընելու համար, մեզի նորէն Իսկէնտէրիէ ղրկեց: Իսկէնտէրիէյէն Գահիրէ՝ Գահիրէյէն Իսկէնտէրիէ մեքիկի պէս էբաղէկ գացինք եկանք... սօնը սօնը Իսկէնտէրիէ տեղը նետեցինք... կիտ աղէկ ապրեցանք... Լուսրա-պոյանթիւն ըրինք, կառսօնութիւն ըրինք, սըմսարուքիւն ըրինք... Թաղականի հոգաբարձուի խնդիրներ կար... կախ կար... կեցցէ՛ պոռացինք, անկցի պոռացինք մէկէն մէկալէն փարա փրցուցինք... բեք որ նեղը մնացինք նե, ողջ ըլլայ, Աղքատախնամին դուռը ափ կ'առնէինք... կտոր մը աղաչելով՝ շատ մըն ալ պոռալով՝ քանի մը դրուչ կը քաշէինք... բախիին իլէ բիւքիւնին փարան կը հանէինք... Զերկնցնեմ, քոն-քոփալ կ'երթայինք կոր... Մէյ մըն ալ քօփի պէս Ազատութիւնն է բաթլամիտ եղաւ... «Հայտեցե՛ք, ճամբաները բացուե՛ր է... փարապը վաքօն կա՛յ, հայրենի՛ք երթալու է, հայրենի՛ք» ըսին, գրեցին, պոռացին, կանչեցին... Որչափ որ մեզի պէս քափօն Օսմանցի կար ամէնքը ժողովեցին, չողենաւ ղրին... (Դաղար մը): Հիմա Ե.ը ձգենք Զ.ն նայինք... նեպս հինգ փարա չիկայ... ինձի աստեղ ոտքի վրայ սանկ պղտիկ գործ մը չե՞ս կրնար ճարել... խանութին պղտիկ գործ մը չե՞ս կրնար ճարել... կառսօնութեան պէս բան մը... մէջ ուսախութեան, կառսօնութեան կ'աշխատիմ... հիմակուհիմա... պողազ-քօզլուղունա կ'աշխատիմ... Սերչօ.— (Գլուխը երեքցնելով) կեցի՛ նայինք, ասանկ երթայ նե, ալլահալիմ ես ալ տեղ մը պիտի փնտնեմ ուսախութեան...:

Թումիկ.— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կա՞յ որ... հիւզ խմող-ները պակսեցա՞ն...:

Սերչօ.— Չէ՛, էվէլցա՛ն, էվէլցա՛ն, անոր հա-
մար խերերնիս կ'անխճուի կոր ես...

Թումիկ.— Էլէլցսն եւ աղէկ ա՛...

Սերչօ.— Աղէ՛կ ա՛մա... մէջտեղը փարա չի
կայ... կը խմեն կը խմեն... գրէ՛, կ'ըսեն... գործ,
բան, քեպեօր չունիս նէ գրէ՛, գրէ՛ պապամ գրէ՛...
Սաւկէ երեք շիշ գրկէ, չորս շիշ գրկէ... իմին
հաշիւիս անցո՛ւր, անոր հաշիւին անցո՛ւր... շարթու
կլոխ կուտամ, գալ շարաթ պիտի տամ... Սահմանա-
դրութենէն ի վեր՝ գալ շարթուան գալուն կը սպասենք
կոր, քանա չեկաւ երանելին... Գործին կեօը ի՛նչ է
գիտես... Աս մարդիկը կեցցէ՛ Սահմանադրութիւն
կեցցէ՛ Ազատութիւն ըսելով կը խմեն կոր... Ելոր
քիչ մը զօր ընես փսրա ուզես նե... հին Ռեժիի
մարդ կ'ըլլաս... խաֆիյէ կ'ըլլաս, ախ... ախոսեալ
կ'ըլլաս, կ'ըլլաս օղլու կ'ըլլաս... Քիչ մըն ալ զօր
ընես նե՛ ձե՛ կ'ուտես...

Թումիկ.— Չըսե՞ս որ բաներնիս բուրդ է...

Սերչօ.— Կեցի՛ նայինք... Աստուած ողորմած
է... հարկաւ դուռ մը կը բանայ... (Պահ մը կը
մտնայ) Հեմ քեզի բան մը ըսեմ... գրսէն եկողնե-
րուն շատ պատիւ կ'ընեն կոր աստեղի Հայերը...
պիլի քիւլախ մըն ալ դուն խաբսիք կ'ընես...
(լուռ կը մտած պահ մը)... Յեղափոխական ըսի քե
միտքս բան մը կուգայ կոր... (մօտենալով Թումիկին
եւ խորհրդաւոր ձեւով մը) Ծօ՛, դուն Գրօշակ ե՛ս մի
Հնչակ... Ի՞նչ ես...

Թումիկ.— (Բողոքի շարժուածելով մը) Ատանկ
բաներու չեմ խառնուիր ես պե... խե՞նթ ես ի՞նչ
ես... երկուքին ալ Աստուած պիլան տայ... Անոնց
երեսէն չէ՞ քի...

Սերչօ.— (Թումիկին բերանը ձեռքովը գոցելով)

Սուս, ծօ՛, սուս... լեղուդ 'ներս քաշէ՛... շնորհքով
տփոցի կը բռնեն քեզի... բօսքեֆիդ կը հանեն...
Հիմա հոս անոնց պօռուն կօսիւն կ'ընէ կոր...
խելքդ տուն կանչէ՛... Ազատութիւնը անոնց սայիէն
եկաւ կ'ըսուի կոր... (լուսաւոր գաղափար մը ունե-
ցածի պէս, ուրախ) Ծօ՛, ... դուն հիմա սեղամքի մէկ
ճամբայ մը ունիս...

Թումիկ.— Ո՞րն է...

Սերչօ.— Ինքզինքդ յեղափոխական ծախէ՛...
ձեռքի վրայ կը պտտցնեն քեզի... խաս ապրանքի
պէս կը քշուիս... պատիւ ալ կը գտնաս, փարա՛ ալ,
ուտելիք ալ, խմելիք ալ... հէ՛մ անուշդ ալ դազեթա-
ներուն մէջը կ'անցնի...

Թումիկ.— (չող ելած) Մեռօնսրգ Թումիկ քեյ...

Սերչօ.— (Խնդալով) Չէ՛, ճանրմ, քեզի յեղափո-
խական զօրլու տեսակէն անուն մը քախսիք կ'ը-
նենք... կը գտնաս կ'ըլլաս ազգային նշանաւոր հե-
րոս մը... Ալ անկէ ետք բան մը ումուռդ մ'ընեմ...

Թումիկ.— Հերոսը ի՞նչ է...

Սերչօ.— Սահմանադրութեան պեքեֆեքներէն մէ-
կը...

Թումիկ.— (Որ մտնալ սկսած է) Աղէկ ամա՛,
Սերչօ, կ'ըլլա՞յ մի... կը կլի՞ն կ'ըսես...

Սերչօ.— Հայ հա՛յ... խասէխ մը քիւլի պէս...

Թումիկ.— (Քիչ քիչ խանդավառուելով) Իրա՞ւ
կ'ըսես... անանկ է նէ յեղափոխական եղայ գնաց...
(գրակը վեր նետելով) Կեցցէ՛ Յեղափոխութիւն, պէ՛...

Սերչօ.— (Թումիկին հագուստ կապուսը դիտելով)
Ամա՛ վրադ-գլուխդ կարգի դնելու է քիչ մը...

Թումիկ.— (մտահոգ) Ինչո՞վ...

Սերչօ.— Հոգ մ'ընեմ... ես պէտք եղածը ու-
նիմ հոս... հիմա կը տեսնաս... (նետ կ'երթայ)

Յ Ե Ս Ի Լ Գ.

Թումիկ առանձին

Թումիկ.— Հայտէ նայինք, սօն-բօսքա յեղափոխական կ'ըլլանք կոր... (Դադարէ մը վերջ). Ինչո՞ւ չըլլամ պէ', Հայ չե՛մ մի, ազգս չե՛մ սիրեր: Պուկարիա, Եգիպտոս շատ մը միթինկներու գացած եմ. Սուլթան Համիտին էրաղէկ քֆրած եմ... (Ձեռքի անհոգ բարձում մը) Ճան'ըմ, զաթըր աս աշխարքին գործերը ասանկ կ'երթայ. ի՞նչ պէ՛նեհեհեհին, զըլըն՝ գու՛տանանըն: (Խնդալով). Իիլանի սա գաբանըն սրը:

Յ Ե Ս Ի Լ Գ.

Թումիկ, Սերչօ

(Սերչօ ներս կը մտնայ. հետք բերելով ոյխարի մտքէ վերաբերու մը, իսրայիլ մը, նիզմեհեր, գօսի մը, դաւոյն մը: — Թումիկ երբ կը տեսնայ պատերազմական այս սարուփարքայն կեղծուած վախով մը՝ ընկրկումի բարձում մը կ'ուրուագծէ):

Թումիկ.— Ատոնք ի՞նչ են, պէ', պատերազմի՞ պիտի երթանք...:

Սերչօ.— Քիչ մը համբերէ. հիմա կը տեսնաս...: (Վերաբերու թումիկին կռնակը կ'անցընէ, գօսին կը կապէ մեջքին.) Սա ճիզմէները հագիր նայիմ: (Քիչ մը հեռու երթալով կը դիտէ Թումիկը) Մօ՛, բանի մը կ'ըլմանիս կոր հիմակ... Սա խաման ալ մէջքդ անցուր...: Կեցցե՛ս, հերոս կ'ըլլաս կոր կամաց կամաց: Սա պըրըխներդ վեր դարձուր նայիմ: (Սերչօ՝ կը կատարէ տրուած հրահանգները): Եղար գնաց պէ'... Զօռու տեսակէն յեղափոխականի հիյէթ մը առիր քի, ես պիլէ պիտի կլլեմ... Եկու սա այնային մէջ ինքզինքիդ նայէ մէյ մը:

ՄԵՌՈՆՍԸԶԻԹՈՒՄԻԿԻ
այցելուութիւնը գինեպան Սէրչոյի կապէլային մէջ,
երկարատեւ բացակայութենէ մը յետոյ

Թումիկ.— (Հայելիին առջեւ կ'երթայ ու զարմացումեն կը բացագանչէ) Մօ', *աս Մէոնսըզ Թումիկն է:*

Սերչօ.— Չէ', *հիմա դուն, կեցի՛ նայիմ քիչ մը. (գլուխը կը քերէ մտմտալու ձեւով մը). Դուն հիմա մեր քաջ ընկեր Վարդան Խոստոռունին ես, կտրիճ յեղափոխական, Անդոնորի հերոսներէն, հասկցա՛ր...*

Թումիկ.— (որ տեսակ մը սեւեռացումով՝ կը տարուակէ ինկզիմէր դիտել հայելիին մէջ, խնդարով.) Ազէկ ա', *աս լաթերը դուն ո՛ւրտեղէն ձեռք ձգեցիր:*

Սերչօ.— Աղբա՛ր, *ասկէ երկու ամիս առաջ յեղափոխական մը եկաւ Պուլկարիայէն. ամիս մը կերաւ խմեց, վուր փաթլասըն. հինգ փարա չի տուաւ: Ասոնք ըէհին ձգեց գնաց, մէյ մըն ալ մէջտեղ չելաւ: (Յանկարծ սեղանի մը վրայ մոռցուած խալբախ մը նստարեւով) Մօ', *սա խալբախը կլօխդ դի՛ր: Ես ալ կ'ըսէի կոր քի բան մը պակաս է. հիմա թամամ եղաւ: (Թումիկ գտակը կը հանէ խալբախը դնելու համար, նակիսն վրայ խոտոր սպի մը երեւան կ'ելլայ. զարմացում Սերչօի) Ի՞նչ է ադ, Մէոնսըզ: Մօ', Մըսըր ալ ձեռք կերար:**

Թումիկ.— *Կոճա՛կ ըրէ, Սէրչօ՛, քիչ մնաց նալեօրը կը տնկէինք կոր...*

Սերչօ.— (Քահաճանով մը) *պատմէ՛ նայինք սըւիկա...*

Թումիկ.— ձանրմ, *իրիկուն մը մեխանէն նստեր էինք մէկ երկու հոգի, կը ճնկէինք կոր, խաճաները քիչ մը տնկանամիտ եղած էին, մէյ մըն ալ Տայի Յուսէփը ներս մտաւ. հիմանայի կնկան մը սեպկով ինծի խարեզ ունէր: Սեօփում ետպանա՛ իյիսու-թիւնս բռնեց,—ըսի եա՛, խաճաները տնկանամիտ եղած էին,— հարձ մը նետեցի, Յուսէփը ծան չի*

հանեց, առջեւ լիսակալը պարպեց, ոտքի շեղու զին-
 նիւր փրթած չեքիք քարի պէս վրաս ինկաւ, ծեծ մը,
 ծեծ մը քաշեց քի աստեղը կերած ծեծերս անոր քով
 մահալիկայի խայմախ էին: Կռիւին արա տեղը կլոխս
 քեզկեանին քարին եկաւ, ճակատս բացուեցաւ. (խրն-
 դալով) հա՛, ուղուբուզ ճանիկն ալ հետս էր, մէջ
 մտաւ՝ սեղեկն ինծի ազատելու համար, ծեծ մըն ալ
 կերաւ. բոլխները եկան, ամէնքս ալ ժողվեցին խա-
 բախսօլ տարին. ծեծ մըն ալ հոն կերանք, առջինը
 սինսիւմիւ ընենք սեյի. պեքեք վերսին քի կոնակնիս
 ծեծի վարժուած է, չէ նե...

Սեւո.— Ծանիկը հոս է, կիյտե՞ս, անցած շաբթու
 եկաւ Մըսըրէն, ան ալ քեզի պէս բերուբերուեան...

Թուսիկ.— Վա՛յ, ուղուբուզն ալ եկեր է. է՛
 քամամ...:

Սեւո.— Հիմա մեր գործը նայինք, միւսքերինե-
 րը ուր են նե՛ կուգան. հիմա դուն մեր քաջ ընկեր
 Վարդան Խոսրոսունին ես, չի մոռնա՛ս: Ատ ծեծիդ
 հիքեային ալ քեզի պահէ, մարդ չիմանայ, ետքէն
 հերոսութիւնդ հապը կը կլլէ, հա՛...:

Թուսիկ.— (Այլքին ծայրովը ցանկութեամբ թէզ-
 կեանը դիտելով) Աղէկ ամմա, ես սանկ 100 տիրէմ-
 նոց շիթե մը մինչեւ չի պարպեմ նե չէնք շնորհք յե-
 դափոխական չեմ կրնար ըլլալ. վրաս քիչ մը նեսա-
 բեք գալու է. լեզուս ետղլանմիւ ըլլալու է քի բեր-
 նիս մէջ աղէկ մը դառնայ...:

Սեւո.— (Խնդալով) Հախ ունիս, Թուսիկ. հոս
 եկո՛ւ, (թէզկեանին վրայէն շիչ մը կ'առնէ, Թուսի-
 կին առջեւ կը դնէ, գաւաթով մը և աղանդերի պնա-
 կով մը) Ա՛ս սա հարուրնոցը, մալիդ պէս խմէ՛, ինէ
 քեզի հեկալ (Այս միջոցին երեք յաճախորդներ ներս
 կը մտնան, ու կուգան տեսարանին առաջը, սեղանի

մը շուրջը կը նստին, Թուսիկ, խորը, թէզկեանին
 առջեւ կանգուն, կոնակը դարձուցած է, ու մերթ
 ընդ մերթ կը խմէ դանդաղ շարժումով մը)...

Տ Ս Ս Ի Լ Ս.

Նոյն, Սուրեհ, Սաղաթիկ, Միհրդաս

Միհրդաս.— Բարե՛ւ, Մէրչօ՛, մեզի շիչէ մը
 սիւզ...:

Սեւո.— (Թէզկեանին ետեւէն) կուգայ կո՛ր...:

Սաղաթիկ.— Մօ, Մէրչօ, աչքդ լուս, Մինաս
 Չերազն ալ կուգայ կոր եղեր քանի մը օրէն, շոգե-
 նաւներով դիմաւորելու պիտի երթանք. մարդ կլոխ
 10 դրուչ է, դուն ալ կուգա՞ս կոր...:

Սեւո.— Վեքեսիլեներս առնեմ նե կուգամ, ին-
 չո՛ւ չէ. (օղիի շիչը, գաւաթներ ու մեզի պնակներ
 կը բերէ սեղանին վրայ կը շարէ)...

Սուրեհ.— (Որ վայրկեանէ մը ի վեր ուշադրու-
 թեամբ Թուսիկը կը դիտէ, Մէրչօի կողմը ծեծելով և
 Թուսիկը ցուցնելով, ձայնը ցածցուցած) Աս մարդը
 ո՞վ է, խրեայի մէկը կ'երեւայ կոր...:

Սեւո.— (Խորհրդաւոր) Խրեային ալ խօսք է,
 հե՛մ տանկլոխներէն. աս առտու Իսկէնտէրիչէն ե-
 կաւ, ընկեր Վարդան Խոսրոսունի կ'ըսեն ասոր...:

Սուրեհ, Սաղաթիկ, Միհրդաս.— (Սքանչացմամբ)
 Ի՞նչ կ'ըսես, յեղափոխակա՛ն...:

Սաղաթիկ.— Մեր քովը հրաւիրենք անանկ է
 նե. ըսէ՛ մեր կողմանէ որ օղին մեզի հետ խմէ...:

Սեւո.— (Վախի շարժումներով մը) Ամա՛ն, ես
 չրմ խոսնուիր ատանկ գործերու, ասոնք անալ ա-
 նայիպ մարդիկ են. դուք կ'ուզէք նե հրամցուցէք.
 (Կը հեռանայ, Սուրէն, Սաղաթիկ և Միհրդաս պահ

մը կը խորհրդակցին ցած ձայնով, որմէ յետոյ դասա-
տուն ոտքի կ'իլլայ, ֆէսը դիւռուն վրայ կը շտկէ,
կը հազ՛գայ քիչ մը ու դէպի Թումիկ կ'ուղղուի):

Սուրեն.— Ներողութիւն, Պ. Խոսխոունի, թէ-
պէտեւ նախապէս ձեզի ներկայացուած ըլլալու պա-
տիւրը չունիմ, բայց ի համբաւոյ կը ճանչնամ զձեզ:
Եթէ բարեհաճէիք պատուել մեր սեղանը ձեր հայրե-
նասիրական ներկայութեամբը, մեծ հաճոյք մը և
չնորհք մը պիտի ընէիք մեզի... (Այս խօսքերը ալ
տասանուած ատեն՝ Թումիկ, որ բան չի հասկնար,
ապուշ ապուշ Սուրենին երեսը կը նայի ու պատաս-
խան չիտար):

Սուրեն.— (Սխալ մեկնելով Թումիկի լուծիւնը,
կը վախնայ որ մի գուցէ «հերոսը» նեղացուցած ըլ-
լայ) ներողութիւն համարձակութեանս. Պարոն Խոս-
խոունի. (Թումիկ արագօրէն պաղատագին ակնարկ
մը կը նետէ Սէրջօին, անկէ օգնութիւն ուղղելու ձե-
ւով մը):

Սէրջօ.— (Հասկնալով ու միջամտելով) Պարոն
Վարդան, միւսին մեր գեղին վարժապետն է, կ'ուզէ
կոր որ օղին իրենց հետ մէկտեղ խմես. հետդ տես-
նուիլ կ'ուզեն կօր...:

Սուրեն.— (Փութկոտ) Այո՛, այդ պատիւը ըրէ՛ք
մեզի, կ'աղաչենք...:

Թումիկ.— (Պահ մը մտմտալ ձեւացնելէ վերջ,
կտրուկ, չոր շեշտով մը) Շատ աղէ՛կ...:

Սուրեն.— Օ՛, շնորհակալ ենք, Պարոն Վարդան,
մեծապէս շնորհակալ...:

Միհրդատ եւ Սաղաքիւլ.— (Ոտքի ելլելով, յար-
գալիք, տեղ կը բանան Թումիկին) Հրամայե՛ք, հը-
րամայե՛ք... (Այս միջոցին ներս կը մտնան Ա., Բ.,
Գ., Դ. յաճախորդները, որոնք երկու խումբ եղած՝
կը տեղաւորուին և օղի կ'ապսպրեն):

Գինեպան Սէրջօ՝ յեղափոխականի կը վերածէ անգործ
Մեռօնսըզ Թումիկը, եւ գայն կը մկրտէ
ԸՆԿՅՐ ԽՈՒՆՈՒՈՒՆԻ

Սուրեհն.— Ուրեմն, ա՞յս առաւօտ հասաք մայրաքաղաք, Պարոն Վարդան...:

Թումիկ.— Անանկ եղաւ...:

Միհրդաւ.— Է՛հ ուրեմն, բարի եկաք, Պարոն Վարդան, ձեր պատուական կենացը կը պարպեմ այս գաւաթը...:

Ամեհր.— Ձեր կենացը, Պարոն Վարդան (կը խըմեն)...

Ա. յանախորդ.— (Ուշադրութեամբ դիտելէ վերջ Թումիկը) Էֆէնաին նոր հասած կ'երեւայ կոր...:

(Գինեպանը նորեկներուն քով կ'երթայ և բացատրութիւն կուտայ ցած ձայնով. ասոնք, ակներեկերպով յուզուած՝ ոտքի կ'ելլան և լռիկ մնջիկ կուգան կարգաւ Թումիկին ձեռքը սեղմել, «բարի եկաք, Պարոն Վարդան» ըսելով):

Թումիկ.— (Միշտ կտրուկ շեշտով մը) Բարի տեսանք...:

Միհրդաւ.— (որ գաւաթները լեցուցած է) Է՛հ, մէյ մէկ հատ եւս խմենք: Սէրչօ՛, քիչ մը շնորհքով մեզի բե՛ր, աղգին համար զոհուողները պատուելու է...:

Սաղաթիկ, Սուրեհն, ուրիշ մեկ քանի յանախորդներ.— (Գրեթէ միեւնոյն ժամանակ խօսելով) հապա՛, պատուելու է, ապրին, շառ ապրին՛ն...:

Ամեհր.— Ձեր կենացը, ընկեր Վարդան (կը խըմեն):

Թումիկ.— (հանդարտ հանդարտ խօսելով) Կեցցէ՛ Յեղափոխութիւն, կեցցէ՛ Ազատութիւն...:

Յ Ս Ս Ի Լ Զ.

Նոյն եւ մեռն աղա

(Վերի տեսարանի վերջին՝ կամացուկ մը ներս)

մտած է Մերօն Աղա, որ կասկածոտ ակնարկ մը կը
չեալ թու՛միկին վրայ և կ'երթայ հեռուն՝ անկիւն
մը կը նստի, ձեռքովը հարցական նշան մը լնելով
Սէրջօի. (գի՛նեպանը կը մօտենայ):

Սերջօ.— (ցած ձայնով) Աս առտու հասաւ, յե-
ղափոխական է, հե՛մ տանկլօխներէն. ընկեր Վարդան
Խոստոտունի կ'ըսեն...:

Մերօն.— (հեգնական) Աս ա՞լ մի, չի լմնցա՞ւ,
չի հատա՞ւ. ինչ է ճէ, խերը տեսնաս, աչք չունիմ.
դուն ընկեր Վարդանը ձգէ տէ ինծի շի՛ մը օղի բեր
սա տեղէն, ընկեր Ֆասուլեա-բլախով մը. (Սէրջօ
քիթին տակէն խնդարով կը հեռանայ):

Սուրեհ.— Թումիկին ուղղելով խօսքը) Ներեցէ՛ք
ընկեր Վարդան, պոլսեցի է՞ք թէ գաւառացի...:

Թումիկ.— (որուն վրայ տակաւ համարձակու-
թիւն եկած է, շնորհիւ պարպած օղիի գաւաթներուն)
Հիմակուհիմա պոլսեցի եղանք, (խորհրդաւոր) մեր
ո՛ր տեղացի ըլլալը մէյ՛ մը Աստուած կիյսէ, մէյ մըն
ալ... Գօմիթէն... (լռութիւն մը):

Միհրդաւ.— Ո՞ր ճամբով եկաք Պոլիս...:

Թումիկ.— Մենք ամէն ճամբով կ'երթանք կու-
գանք, ցամաքէն ալ կուգանք, ջուրէն ալ կուգանք,
հավայէն ալ կուգանք, (Հիացական... լռութիւն):

Մերօն.— (Մեկուսի) Էօրսկի պէս բան մը, չը-
սե՞ս...:

Սուրեհ.— (որ քիչ քիչ կ'ոգեւորուի) Հայ յեղա-
փոխականի համար անկարելի բան չի կայ. դո՛ւք
ազգին փառքն ու պարծանքն էք, ձեզի պէս հայոր-
դիները հազար ապրի՛ն ու բնաւ չի մեռնի՛ն...:

Միհրդաւ.— (Տարուելով Սուրէնին ոգելից խան-
դավառութենէն) Ձեզի պէս կարիճները յաւիտեան
տեղ ունին մեր սիրտերուն մէջ...:

Թումիկ.— (Մեկուսի) Սիրտէն վազ անցանք,
քավան իչի օտա մը, ծակ մը ըլլար սէ գիշերը ան-
ցընէինք...:

Սուրեհ.— Պոլիս շատ մնալու միտք ունի՞ք, Պ.
Վարդա՛ն...:

Թումիկ.— (որուն լեզուն բոլորովին բացուած է)
Մենք հրամանի տակ մարդիկ ենք, մեզի ինչ որ ը-
սեն՝ ան պիտի լնենք, ասօր հոս՝ վաղը հոն, Պուլ-
կարիայէն Եգիպտոս, Եգիպտոսէն Ամերիկա, Ամերի-
կայէն Ռուսիա: Գնա՛ կ'ըսեն կ'երթանք, եկու կ'ը-
սեն՝ կուգանք, մեռի՛ր կ'ըսեն կը մեռնինք, զա՛րկ
'ըսեն, կը զարնենք. (ուժգին հարուած մը կուտայր
կսեղանին. գաւաթ մը կը տապալի, ու դաշոյնը՝ ո
լաւ դրուած չէր՝ գօտիէն վար կ'իյնայ շառայով մը.
սեղանին շուրջը նստողները դողահար ոտքի կ'ելլան):

Թումիկ. (անայլայլ) Մի՛ վախնաք, բան չի կայ.
(կը ծոխ դաշոյնը կը վերցնէ և մէջքը կը դնէ վեհ
հանդարտութեամբ մը):

Միհրդաւ.— (Թումիկին ճառէն բոլորովին խան-
դավառուած, ծափ կը գարնէ) Կեցցե՛ս, Պ. Վարդան,
սքանչելի խօսեցար. է՛հ, ասոր վրայ մէկ հատ մըն
ալ խմենք... (կը լեցնէ գաւաթները) Սէրջօ՛, երեք
շիշէ տըլք բե՛ր...:

Սերջօ.— Կուգա՛յ կոր...:

Սուրեհ.— (Գաւաթը բարձրացնելով) Կենա՛ցդ
ընկեր Վարդա՛ն. (ամէնքն ալ կը խմեն ձայնակցե-
լով):

Մերօն.— (Ինքն ալ գաւաթը բարձրացնելով)
Կենա՛ցդ ընկեր: (Մերօն կը խմէ):

Բ. Յանախորդ.— Ներեցէ՛ք, Պարոն Վարդան,
արդեօք կարելի՞ է հարցնել թէ ո՞ր բարբի՛ն կը
պատկանիք...:

Թումիկ.— (քիչ մը մտմտալէն ետքը) Յեղափոխական ազգային բարքին...

Սուրեն.— (խանդավառուած կը բացագանչէ) Կեցցէ՛ Պարոն Վարդան, կեցցէ՛, շատ գեղեցիկ, շատ պերճախօս կերպով պատասխանեց, մտե՛մ բարբառեցաւ, ճշմարիտ Հայու, ճշմարիտ քաջի, ճշմարիտ յեղափոխականի ճշմարիտ խօսք մը անա՛ զոր մեր վարժարանին պատերուն վրայ ոսկետառ գրել պիտի տամ...

Ծեփօն.— (քմծիծաղով մը) Տո՛ւր, գրել տո՛ւր, կ'ուղես ճե ես ալ ստորագրութիւնս դնեմ տակր... սահա աղ խաճաին տէրն էք, հա՞... (կը կոնծէ):

Սուրեն.— (զաւաթ ի ձեռին՝ ոտքի կ'ելլայ) Ան դամ մը եւս պարպելով ձեր անմահ և հերոսական կենացը, Պարոն Վարդան, բոլոր ներկաներուն կողմանէ խոնարհարար պիտի խնդրէի ձեռնէ որ ձեր յեղափոխական կեանքէն շահեկան դրուագ մը պատմէիք մեզի...:

Չայնեք.— Այո՛, այո՛...:

Թումիկ.— (մեկուսի) Ամէնքը աղէկ ամա, աս դրուագը գործը աւրեց, բան մը հասկցայ նէ Արապը լլլամ...:

Սաղաթիկ.— (Թումիկին վարանումը սխալ մեկնելով) Եղբայր, ատոնք կուսակցական գաղտնիքներ են որոնք գուցէ Պ. Վարդան չի կրնար երեւան հանել...:

Սուրեն.— Այսինքն, սխալ չի հասկնանք, ներքին կազմակերպութեան վերաբերեալ գործերու համար չէ խօսքս, քաւ լի՛ցի, այլ յեղափոխական միո՛ւնէ գործողութիւն, ցոյց, արարք ինչ, ուր ընկեր Վարդան կարեւոր դեր մը կատարած ըլլայ...:

Սեդո.— (չուարած Թումիկին օգնութեան հաս...

ՄԵՌՈՆԱԸՋ ԹՈՒՄԻԿԻ
Եղափոխական վերածուել վերջ՝ իր սուտ ներստեղծումները պատմած պահուն

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՄՌ-ԿՈՄ ՍՍՐ
И. А. Мясоедов
Ա. ԿՈՍՏԱՆԲՈՒՅՆԻ ԱՆՎԱՆ

1624-87

Արհեստագործական շուկայի մեջ
Երկու խումբի միջև կատարվող խորհրդակցություն

ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾ ՏԱՅԻ ՅՈՒՍԷՓ
ղիմակազերծ կ'ընէ կեղծ հերոսը եւ կ'ապտակէ

Վառնայի խաղվեն կերած ձեռներնիդ չօգտե՞ց, հո՞ս
ալ պիլանիդ կը փնտռէք կոր, քիլքիկը հոս առնեկ
կ'ուզէք կոր, առէք տնանկ է նե, (մէյ մէկ ապտակ
ևս կ'իջեցնէ Թուժիկին ու շանիկին):

Մեկ քանի ներկաներ.— Յուսեփն է եղեր, մեռած
է, կ'ըսէին կոր:

Թումիկ.— (Գերած ապտակին ուժգնութենէն՝
խայրախը վար կ'իյնայ, գետնէն կը վերցնէ՝ քեզ-
կեանին վրան կը նետէ, վերարկուն, գօտին, դաշոյնը
կը հանէ գետին կը նետէ, Սէրջօին ուղղութեամբ,
ու խօսքը գինեպանին ուղղելով) Ա՞ս է ինձի գտած
խրեախ գործդ, տեսա՞ր մի հիմակ եղածը, ա՛ն, աղ-
բար, ա՛ն, աչք չունիմ, ապուշը ես եմ քի խօսքդ
մտիկ ըրի սէ յեղափոխական եղայ, ես զաքը աս պե-
լալը գործերէն ինչո՞ւ համար հեռու մնացած եմ ինչ-
ուան ասօրս, կլխուս գալիքը կիյեսս քի մալիւմ կ'ըլ-
լար կոր ինձի:

Ճանիկ.— (Ծրեւը շփշփելով, ողորմուկ շեշտով
մը) Իմին խապահաքս ի՞նչ էր քի իս ալ քու կրակիդ
էրեցիր: (Պահ մը լռութիւն, ընդհանուր ապշութիւն:
Ծերօն կը խնդայ քիթին տակէն, գոհունակ երեւոյ-
թով մը):

Սուրեհ.— (Ամէնքէն առաջ ինքզինքը գտնալով)
Եւ սակայն դարձեալ կեցցէ՛ Յեղափոխութիւն:

Սաղաքիկ.— Կեցցէ՛ Ազատութիւն, մէյ մէկ հատ
ալ ճնկենք, այս անգամ Տայի Յուսեփին կենացը:

Սերջօ.— (Թէզզկեանին ետեւէն) Ազէկ ամա, աս
խմուած բախիներուն փառաները ո՞վ պիտի տայ,
ասոնք ալ վերեսիյի գացին:

Ծերօն.— (Գաւաթը բարձրացնելով) Ազգին հաշի-
ւին անցո՛ւր, ազգի՛ն:

(ՎԱՐԱԳՈՅՐ)

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0794505

